

Cuprins

AU MAI PĂȚIT-O ȘI ALȚII

de *Constantin Negruzzi*..... 5

AMALIA

de *Mihai Eminescu* 17

POVESTEA LUI IONICĂ CEL PROST

de *Ion Creangă* 19

CALUL DRACULUI

de *Ion Luca Caragiale* 35

FÂNTÂNA DINTRE PLOPI

de *Mihail Sadoveanu* 49

MANOLE, MANOLE, MEȘTERE MANOLE

de *Victor Papilian*..... 71

UN POPĂ ROMÂN LA CURTEA

PAPEI BORGIA

de *Victor Papilian*..... 83

LA CÂMP

de *Marin Preda*.....89

PĂȚANIA CUCOANEI ILENUȚA

de *Radu Rosetti* 97

AU MAI PĂȚIT-O ȘI ALȚII

Constantin Negruzzi

1808-1868

Nimic nu e mai urât decât orașul Iașii pentru un călător străin, mai ales dacă nu are un nume cu *de* la început și e încurcat în trebi ce nu-l lasă a cultiva cunoștința locuitorilor semicivilizați, din care se alcătuiește populația acestei capitale. Iar dacă voiagiază ca un poet, ca un artist; dacă a avut norocire a fi colaboratorul vrunui vodevil monstruos ce s-a jucat la teatru Iașilor; dacă numele i-a fost tipărit la coada vrunor versurile dintr-un keepsake, sau în foiletonul jurnalului de *Débats*, ferice de el! Pretutindeni e bine primit, sărbătorit, primblat și ospătat. Găsește plăcere în aste adunări semieuropenești, să deprinde a bea cafea turcească și a fuma dintr-un ciubuc lung; ba încă află multă poezie în forma șlicului și a hainelor lungi, numind vandalism lepădarea lor. În sfârșit, de este și tânăr

și nu pre slut, apoi nu poate tăgădui că ulițiile orașilor europenești, trase cu sfoara, au multă monotonie și obolesc vederea, în vreme ce ale Iașilor, înfățișând la toți zece pași un nou punct de privire, arată o varietate drăgălașă; și e pre mulțămît dacă, după ce merge pe jos prin pulbere păn-în glezne, în primejdie a fi călcat de carete și drosce, scapă în hudița unei mahalale, ajunge la o căsuță cunoscută unde era așteptat, își lasă galoșii la scară, întră obosit și trudit și vede că îi aduc *dulceți*.

– O, ce bun obicei!

Trei groaznice focuri a cercat acest oraș. S-ar fi putut face pe un plan mai nou, dar ni-meni nu-și bate capul și după ideea noastră au cuvânt. Ce! Să-și facă casa în linia uliții ca să nu poată dormi după prânz de duruitul trăsurilor? Iașenii iubesc liniștea și acel drag farniente din care se alcătuieste cea mai mare parte din viața lor. Osteneala i-ar omorî. – Pentru ce să îmblu pe jos, dacă am trăsură? – Ce răspuns să dai la un așa bun cuvânt?

Cu toate acestea, bunul oraș începu a-și schimba toaleta și, zău! ne pare rău, căci e slut astfel îmbrăcat jumătate cu frac și jumătate cu șalvari roși, întocmai ca un unter-ofițer pe care l-am văzut la informarea miliției, încins cu sabie piste giubeaua blănită cu cacom, purtând pinteni și șapcă cu roșu.

Acum vede cineva, în locul barăcilor și a colibelor care făcea să răsară grandiosul unui palat maur, niște căsuți de moda bourgeoise – de ne este iertat a împrumuta aceasta zicere de la francezi, de vreme ce la noi încă nu e botezată. Cinci cămăruți în care abia te poți

învârti și din care una mai mărișoară poartă pomposul nume de salon; trei stânjăni cva-drați de grădină englezească cu vro șase sal-câmi slabi și subțiratici ce nu sunt buni nici de foc, nici de umbră; atâta tot. Iată cum s-a dezgradat bietul oraș! Abia unde și unde să mai vede câte un palat vechi cu beciuri boltite, cu ferestre cu gratii, cu cerdace mari, însă și acestea începură a se sulimini și a se preface, și seamănă cu unter-ofițerul de care am vorbit mai sus.

Într-un palat de acestea – care era într-o mahala ticnită a caria nume îl vom tăcea de frica poliției – locuia dumnealui postelnicul Andronache Zimbolici, căruia la vârstă de patruzeci ani îi abătuse să se-nsoare.

Coconul Andronache era unul dintr-acei oameni din norocire rari, adevărați cameleoni a societății, care-și prifac sufletul și portul după vreme și împregiurări. Așadar, până acum de cinci ori își schimbă hainile. Întâi, la 1812 și-a ras barba și s-a îmbrăcat europenește. Pe urmă, în vremea d. Calimah, luă iar costiumul lung. La 1821 bejănărind, îmbrăcă iarăși fracul și își rase și mustețile. Înturnându-se, iar luă șlicul. Apoi, la 1828, apucă din nou fracul, își lăsă favoriți mari și barbetă și puse și ochilari. Zice că nu se va mai schimba, dar putem să-l credem?

Poate că cetitorii noștri vor să știe – pentru că se găsesc oameni curioși ce vor să le știe toate – ce făcu el patruzeci ani și se trezi așa târziu ca să se însoare? Precum întru toate, postelnicul Zimbolici era și întru această nehotărât. Oare să se însoare, ori să nu se

însoare? Acest gând l-a cumpănit douăzeci de ani. În sfârșit, într-una din zile, supărat pe femeii că nu-i mai primesc curtea, repeta dictonul lui favorit: Oare să mă însor, ori să nu mă însor?”, când îi veni în minte că demoazela Agapița, de curând ieșită din pensionat, are zestre de o mie galbeni venit pe an. „Și eu am încă pe atâta, gândi postelnicul, ce bună treabă!” Se îmbracă iute și alergă la muma junei copile, care nici știa că sunt postelnici pe lume și că gândesc la dânsa, sau mai bine zicând la zestrea ei.

Buna mumă, iubind pe fetița sa cu tot focul dragostei părintești, lucru ieșit din modă în zilele noastre, rămase încântată văzând că se înfățișează o astfel de partidă, văzând că cere pe fiică-sa un *postelnic*, pe dânsa fată de serdar! „Agapița mea să fie cocoană mare”, zicea ea cu ochii muiați în lacrimi de bucurie; dar greșea în ideea sa buna femeie, căci coconul Andronache era din soiul acel amfibiu (numeros în Moldavia) care se ține mai presus de *starea a doile*¹ și pe care aristocrația nu-l socoate nici îl primește între ea, adică din soiul acela căruia se poate aplica proverbul moldovenesc: *nici câine, nici ogar*. Postelnicul Zimbolici cunoștea proverbul din ispită, dar fiind om de duh, desprețuia aste prejudecii frumoase și ridicule; el știa că în acest al nostru veac de aur, aurul e boier mare, frumos și învățat. Așadar, curând se și însură.

Îndată strămoșescul său palat luă o nouă formă! gratiile se scoaseră de la ferestre; odă-

---

¹ Boierii mici.

ile se zugrăviră și se mobilară cu gust. Apartamentele nevastei lui, despărțite într-un capăt ce da asupra grădinei, se așternură pe jos cu covoare. La toate unghiurile să puseră clopoțele și din ietacul postelnicesei se deschise o galerie, unde ea iubea a cultiva florile cele mai rari și mai frumoase.

Tânăra Agapița, găsind în bărbatul său un om cu maniere nobile, fără pretenții, care îi împlinea cele mai mici caprițuri de copilă, un om în sfârșit ce trecuse prin foc și prin apă, se deprinse ușor cu căsătoria, ea, care plânsese o zi întreagă când auzise c-or să o mărite și care din romanțul Ameliei luase cea mai mare antipatie asupra lui Mansfeld și prin urmare asupra bărbaților.

Lumea privea pe postelnicul Zimbolici ca pe un model de bărbat și pe dânsa ca pe o minune de soție; și lumea nu greșa, deși ea rareori nu greșește, căci el însul se mira de fericirea sa.

Se vedea curtenit, salutat, stimat mai mult decât întâi; pentru că moldavii au și acest obicei, rămas de la daci încă, a crede că un om însurat are drepturi în societate, la care un neînsurat, fie oricât de cinstit, nu poate nicicum pretinde.

Șase luni trecuseră de când gusta postelnicul această ticnită fericire căsătorească. Sosi toamna și, nu știu cum, cu dânsa veni și sațiul în casa lui. Serile i se păreau pre lungi, mai ales acele petrecute la teatru, unde cele mai adese vedea bărbați înșelați. Pellier¹ îi părea

---

¹ Actor comic la teatrul francez de la Iași.

măscărici când glumele sale făcea pe femeia lui să râză. Cu totul deosebit de aceea ce era întâi: Pesemne, gândea, sunt foarte nătărăi bărbații în Franța și femeile desfrânate, norocire că noi avem încă mult până să ajungem la acest grad de civilizație.”

Într-o seară, juca vist cu câțiva tineri de curând însurați ca și el. După opt robere în vremea cărora se păzise o adâncă tăcere:

– Zău, zisă unul, azvârlind cărțile, de când m-am însurat joc numai vist și nu mai scump de un leu fisa; însă, adevărul vă mărturisesc, nu mă pot opri de a blăstema pe englezi și petrecerea lor. Ce joc monoton! nu-ți face cel mai mic tic-tac. Să trăiască bancul farao!

– Taci, zise altul, nu e de cuviința unui om căsătorit a lăuda astă dezbrăcătoare și rușinoasa patimă. Eu am uitat și *paroli* și *set-leva*. Zi, mai bine, să trăiască căsătoria!

– Hura! strigă toți. Aduseră ceai și ciubuce.

– Ce socotiți? zise gazda. Eu sunt de idee să facem ponci, precum odinioară, știți când...

– Nu mai pomeni, curmă al patrule; nici voi să mai aud vorbind de acele ceasuri pierdute. Să trăiască căsătoria! și nerod acel ce laudă holteia, purgatoriul acest mârșav unde își riscă cineva punga, cinstea și viața... Dar propunerea pentru ponci se primește în conglăsuire.

Samuvarul clocotea. Ceaiul vărsat prin pahare luă o vâpșea purpurie, amestecându-se cu rumul de Giamaica. Toți sorbeau astă iscusită băutură – care face nu mai puțină cinste aflătorului ei decât aflătorului tipografiei și a corăbieriei cu abur – lăudând plăcerile însu-

răciunei cu entuziasm, dar fără foc; și pentru ca să dea o ațâțare mai vie acestor laude silite, defăimau din mult în mai mult petrecerile holteiei, a cărora însă aducere-aminte le aprindea fețele și îi făcea să râză cu hohot.

– Cât jălesc vremea perdută, zicea cel mai vechi însurat dintre ei, îmi pare că trăiesc numai de când m-am căsătorit. Numai de atunci mă pot socoti fericit. Zilele mele trec ca niște vise încântătoare. În toată dimineața, copilița noastră vine de ne deșteaptă. Privind-o, ne simțim renviind în ea. Când sunt sâlit să ies de acasă, nu știu cum să mă întorc mai degrabă. E de prisos a vă descrie ce înger este Zefirița. ^ațiți cât e de frumoasă; știți ce plătește într-o adunare; știți de se mai poate afla alta să facă *solo* mai bine la un contradanț.

– Natalia mea, zise altul, este muzicantă din cap până în picioare.

– Sonatele lui Beethoven, fantaziile lui Haydn, caprițurile lui Paganini pentru ea sunt o jucărie. Când se pune la piano, pare că geniul muzicii o însuflă. Fiori te cuprind, tremuri, plângi, țiți ascultând-o și te socioți transportat într-un rai sau într-o sferă locuită de sirene. Dacă cândva vrun nor mândnicios mă posomorăște, un *allegro vivace* mă înveselește. Dacă idei politicești mă turbură, un *andante grazioso* mă liniștește, dacă vrun cuget de gelozie mă necăjaște, un *adagio sostenuto* mă face să-mi cunosc amăgirea și să vărs lacrimi de căință. Într-un cuvânt, femeia asta este o ființă lăsată înadins de bunul Dumnezeu pentru fericirea mea; Pentru hatârul ei învăț flautul; pentru hatârul ei învăț a cânta, căci am

uitat să vă spun că cântă ca o Malibran. Acum putem cânta împreună frumosul duet a lui Mozart între Giovanni și Dona Anna.

– Cât pentru mine, reluă al treilea, mărturisesc că n-am gândit niciodată că sfânta poezie va veni să se sălășluiască în casa mea. Soția mea e păgână ca Lord Byron și poetă ca George Sand. Autorul ei favorit este Victor Hugo; o cheamă Adalgița. Cum vă pare! A? poate-se mai frumos nume? Poeziile ei, când vor ieși la lumină – căci am gând să le tipăresc – credeți-mă, au să facă o mare revoluție în republica literaturii românești. Ascultați versurile ce a făcut ieri à la manière de Victor Hugo:

Cuprinsă de un trist necaz
Az,
Priveam amurgu-ntunecat
Cat,
Și văd că dintr-un nour des
Es,
Mulțime de draci firoși,
Roși.
Toți se pun împregiurul meu!
Eu,
Ce-o să știu face de acum?
Cum,
De-aici să pot al meu să scap.
Cap ș.c.l.

Văd că vă minunați, dar să vedeți încă altele. Când o ascult, mă simt așa de prost pe lângă dânsa, încât mă mir cum de mi-a făcut cinste să mă ia de bărbat. Serile adormim într-o cetirea vreunui romanț nou care face să îți

să suie părul în vârful capului, sau a vreunei povești a lui Hoffmann ce te împle de fiori la lumina cea sarbădă a lampei. Așa uimiți, cuprinși, ne lipim strâns unul de altul și...

– Celelalte, strigă gazda ieșind din răbdare întru auzul atâtor laude. Nevasta mea, prieteni, n-are pretenție a se numi nici Staël, nici Sontag, nici Taglioni. Ea este o ceară moale pe care o întorc cum mi-e voia; nevinovată ca un pui de turturea. Știe numai să mă iubească; atâta știe, atâtea vrea să știe. Atât de puțină idee are de ademenirile lumii, încât mă tem să nu mă-ntrebe într-o zi *si les enfants qu'on fait se faisaient par l'oreille*. Râdeți, domni, pentru că nu aveți cercarea mea. Treizeci și doi ani am – tăgăduia opt – și mi se pare că am avut vreme să cunosc o mare parte din diplomația cochetăriei. Talentele sunt bune, dar eu sunt de o idee – care însă poate fi greșită – că o femeie măritată n-ar trebui să fie prea artistă. A mea jubește frumusețile naturei, nu ale meșteșugului. Romanțuri nu cetește. I-am făcut o mică bibliotecă de cărți moralicești. Toată dragostea ei sunt eu; toată mulțămirea, florile, în toată dimineața, după ce caută trebile gospodăriei, iasă în galeria de lângă ietacul său, unde privindu-și florile, cetește pe *Emile* a lui Rousseau. Dumneavoastră ați făcut niște frumoase portreturi despre soțiile dv., dar – să nu bănuți – îmi par cam măgulite. Eu nu spui, eu arăt și voi să vă încredințez prin însăși vederea. Veniți după mine; Agapița nu știe că sunt acasă. Veniți!

Toți bărbații s-au grăbit a urma pe postelnicul Zimbolici, nerăbdători de a vedea și a judeca fericirea lui.